ЧАРНЯКОЎСКАЯ ЦАРКВА, ЯК ДАМІНАНТА Ў СТВАРЭННІ МЯСЦОВАГА СОЦЫУМА

Царква у Чарнякаве, якая ўзнікла на ўсходнім воврубе Кобрынскай пушчы (іл. 1), ў пачатку XVIII стагоддзя, адыграла вызначальную ролю ў стварэнні мясцовага духоўнага, адукацыйнага, адміністрацыйнага і культурнага цэнтра. Менавіта, дзякуючы царкве, ў непраходнай старадаўняй пушчы з'явіліся камунікацыйныя сувязі і новыя вёскі, якія далі мясцовасці эканамічны штуршок для далейшага развіцця. Дзеючая і сёння царква знаходзіцца ў Бярозаўскім раёне Брэсцкай вобласці Беларусі.

15 кастрычніка 1725 г., ў сваім фундушы на Чарнякоўскую царкву, Станіслаў і Бенедзікта Юрэвічы запісалі кароткую легенду на польскай мове аб узнікненні царквы ў Чарнякаве: *Дабрадзей бацькі маяго правам на дабро надзяліў, званым Чарнякоў, якое засталося ў пажыццёвым валоданні пасля майго бацькі, які ў гэтых валоданнях на працягу дваццаці чатырох гадоў меў вобраз, врублены ў хваіну. А потым у сне некалькі разоў цяжка хвораму селяніну з вёскі Лясковічы з'явілася Найсвятлейшая Дзева і паказала, каб гэты вобраз быў выняты з дрэва і царква на тым месцы была пабудавана...*

У легендзе, пададзенай у стылі таго часу, няма нічога супярэчнага. Можна меркаваць, што бацька Станіслава, мясцовы шляхціч Самуіл Юрэвіч, які быў арандатарам гэтай мясцовасці, самую ідэю пабудаваць царкву на краю пушчы выношваў доўга. Трэба мяркаваць, што калона - капліца (іл. 2), якая стаіць ля царквы, хутчэй за ўсё і ёсць месца апошняга ўпакаення заснавальнікаў Чарнякоўскай царквы.

Захаваны "Летапіс Чарнякоўскай Свята – Мікалаеўскай царквы", які разам

Іл. 1. Фрагмент здымка Google, на якім размешчана дзеючая Чарнякоўская царква.

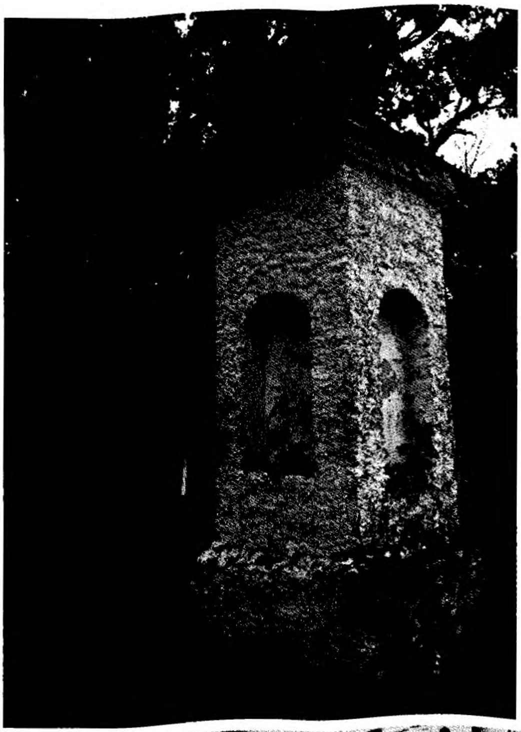

Іл. 2. Каменная калона-капліца каля Чарнякоўскай царквы (час пабудавання невядомы)

з іншымі крыніцамі ўдалося знайсці, дае добрую аснову для даследаванняў яе ролі ў стварэнні мясцовага соцыума. Праўдападобн, царква не была пабудаваная ў заселяным людзьмі месцы. Толькі, як мясцовая дамінанта, прыцягнула людзей у пушчанскі абшар.

Напачатку свайго існавання, ў 1725 г. прыход Чарнякоўскай царквы складаўся амаль цалкам з вёсак, якія на пачатку XVIII ст. заснаваў сам фундатар царквы Самуіл Юрэвіч. Гэта быў: Чарнякоў (толькі сям'я святара); Пешкі, Боркі і Міхалкі, якія заснаваў Юрэвіч (іл. 3) і Лясковічы (толькі сяляне шляхціча Барейшы). Праз 100 гадоў, у 1825 г. прыход ужо значна пашырыўся, далучыўшы вёскі: Горск, Лясковічы (уся вёска),

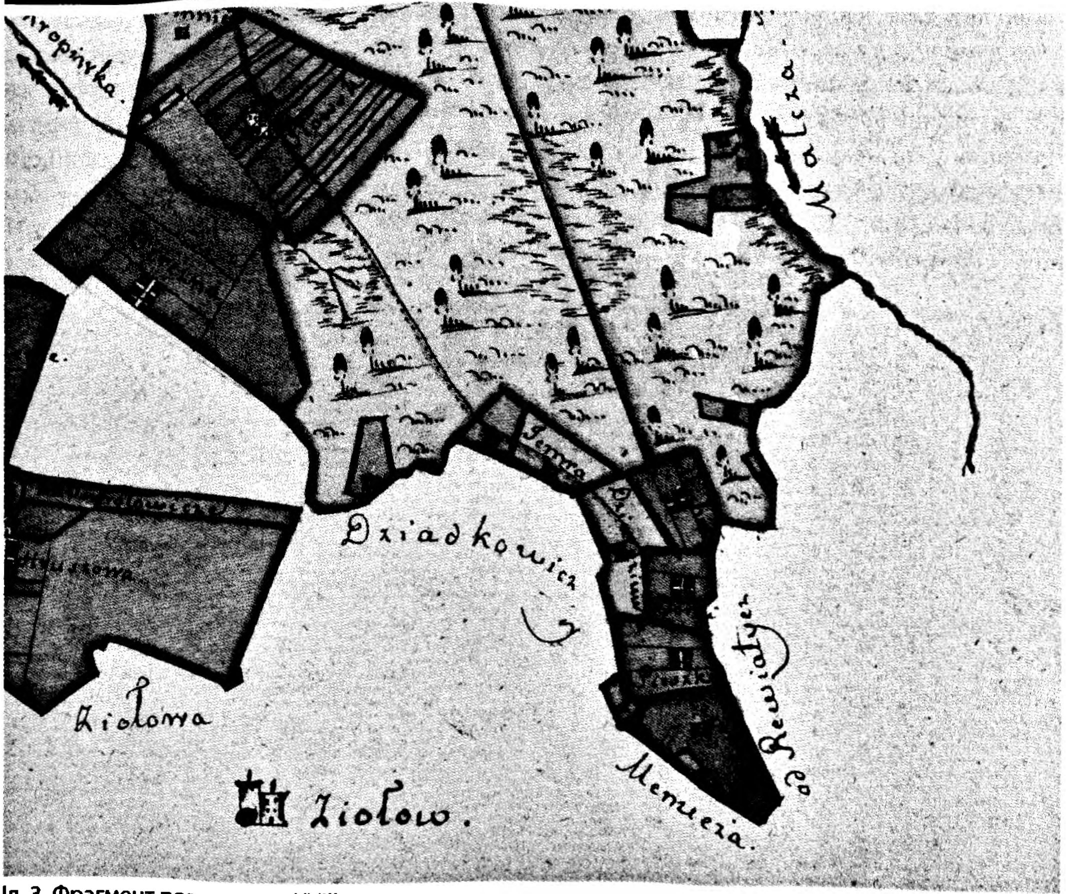

Іл. 3. Фрагмент плана канца XVIII стагоддзя

Іл. 4. На гэтым месцы знаходзілася Чарнякаўскае народнае вучылішча, адчыненае ў 1863 годзе

Ястрабель, Стаўкі, Судзілавічы.

Склад кліру Чарнякоўскай царквы за 300 гадоў пашанцавала вызначыць поўнасцю. Ён даволі ўдала адлюстроўвае мясцовыя традыцыі:

1. а. Хацяноўскі: не пазней 1716 г. да 10.1725 г.
2. а. Ян Кладынохіч: 13.10.1725 г. – не пазней 1759 г.
3. а. Іосіф Рафаловіч: 16.02.1759 г.-1773 г.
4. а. Іоан Теадаровіч: 1773 г.-1783 г.
5. а. Пётр Скабалановіч: 12.1783 г. – 1804 альбо 1834 г.
6. а. Лаўрэнцій Скабалановіч: 1819 г. – 1825 г.
7. а. Анрэй Шпакоўскі: не пазней 1834 г.
8. а. Іоан Кузьмінскі: да 1840 г.
9. а. Аляксандр Лаўрэнціевіч Скабалановіч: 08.10.1840 – 08.05.1865
10. а. Адам Ігнаціевіч Сабаткоўскі 08.05.1865 – 08.1915
11. а. Мікалай Адамавіч Сабаткоўскі 02.05.1917 – 23.11.1947
12. а. Леанід Нішчарэтаў
13. а. Мікалай Мікалаевіч Сабаткоўскі 08.05.1947 – 06.11.1956
14. а. Струкоўскі 08.05.1956 – 08.1956
15. а. Дзмітрый Самойлік (ігумен) 19.06.1957 – 08.1961

(з 1961 г. па 1990 г., пасля закрыцця уладамі, прыход не існаваў)

16. Сергій Мікалаевіч Вайтовіч з 04.12.1990 г.

Пасля адмены прыгоннага права ў 1861 г. і стварэння на нашых тэрыторыях новых адміністрацыйных адзінак, малалюдны Чарнякоў, дзякуючы царкве, стаў цэнтрам воласці (гміны). Гэта прынцыпова змяніла як яго роллю, так і ролю самой царквы. Яна аказалася на скрыжаванні камунікацыйных шляхаў зносін насельніцтва з акругі, якая значна пашырылася.

Вось як выглядала Чарнякоўская воласць у 1890 годзе:

1. деревня **Шилинок** – Шилинское сельское общество
2. дер. **Ястребель** – Ястребельское с. о.
3. дер. **Пешки** – Пешковское с. о.
4. дер. **Горск** – Горекское с. о.
5. дер. **Михалки** – Горекское с. о.
6. дер. **Борки** – Борковское с. о.
7. дер. **Лясковичи** – Лясковичское с. о.

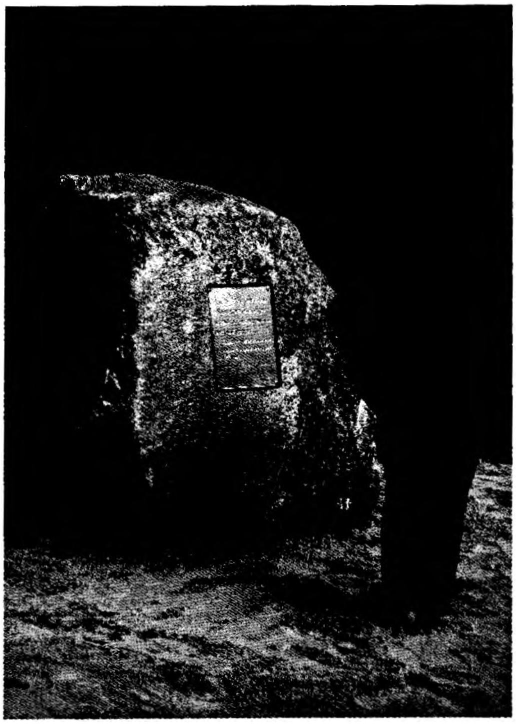

Іл. 5. Памятны знак Чарнякоўскаму народнаму вучылішчу (сучасны здымак)

8. дер. **Малые Лясковичи** – Мало-Лясковичское с.о.
9. село **Черняко́во** – Церковного причта
10. именье **Черняко́во** – Анна Микульская
11. им. **Ястребель** – Анна Микульская
12. фольварок Шилинок – Анна Микульская
13. им. **Черняко́во** – Игнатий Шемиот
14. фол. **Горск** – Игнатий Шемиот
15. фол. **Кошелево** – Игнатий Шемиот
16. им. **Большие – Лясковичи** – Иван Бич
17. им. Малые – Лясковичи – Иван Бич
18. хутор Ярувка – Иван Бич
19. им. Лазы – Лясковичи – Иван Бич
20. им. Ставы или Окмин – Василий Ростовский
21. им. Игнатовка или Козловщина – Федор Прокопчук
22. им. Ярувка – Камилла Лукашевич
23. пос. Пеньки или Лазы – разные
24. пос. Крестова – Долина
25. ур. Болотце – владельцы

У сувязі з гэтым пералікам, варта прывесці статыстычны агляд прыхода Чарнякоўскай царквы ад 1865 года па 1903 год:

Гэты дакумент дае штуршок для роз-

Летопись Черняко́вской Свято – Николаевской Церкви 1725 года

Лист 29

Ведомость о числе прихожан, и родившихся, бракосочетавшихся, умерших и присоединившихся по Черняко́вскому Свято-Николаевскому приходу, Гродненской губернии. Пружанского уезда, Селецкого Благочиния начиная с 1865 года

Название церкви	Число прихожан			Родившихся		Бракосочетавшихся		Умерших		Присоединившихся	
	м	ж	обоего пола	м	ж			м	ж	м	ж
Черняковской Св.Николаевской церкви											
за 1865 год	512	553	1045	33	31	19		13	28		
1866 год	534	573	1107	41	30	9		15	6		
1867 год	553	569	1122	31	39	7		15	23		
1868 год	598	606	1204	35	29	11		12	13	37	19
1869 год	639	605	1244	37	30	14		15	18		2
1870 год	650	652	1302	43	29	9		24	19		
1871 год	666	668	1334	41	45	6		25	24		
1872 год	668	655	1323	34	39	7		43	54		
1873 год	674	678	1352	46	37	13		10	12		
1874 год	700	694	1394	35	28	15		14	11	1	
1875 год	716	708	1424	38	33	10		19	16		
1876 год	740	725	1465	36	50	6		13	16		

1877 год	1071	1100	2171	33	56	8		30	36		
1878 год	1081	1093	2174	42	37	22		27	31		
1879 год	1111	1096	2207	59	47	25		30	31		
1880 год	1115	1108	2223	53	52	28		43	52		1
1881 год	1135	1091	2226	60	49	24		25	37		1
1882 год	1149	1120	2269	54	53	24		42	35		
1883 год	1157	1141	2298	54	63	24		45	36		
1884 год	1103	1081	2184	46	50	23		34	32		
1885 год	1101	1081	2182	56	55	24		51	40		
1886 год	1112	1091	2203	47	46	29		23	25		
1887 год	1133	1112	2245	66	38	27		30	43	3	2
1888 год	1179	1174	2353	66	61	18		31	25		2
1889 год	1247	1184	2431	75	67	23		29	41		
1890 год	1260	1193	2453	63	50	36		51	48	2	1
1891 год	1277	1212	2489	64	73	31		36	36		
1892 год	1300	1253	2553	60	69	23		42	30		
1893 год	1339	1270	2609	83	55	14		32	21		
1894 год	1361	1280	2641	56	55	50		45	42		
1895 год	1391	1316	2707	72	79	24		52	51		
1896 год	1242	1226	2468	66	76	18		37	49		
1897 год	1239	1216	2455	59	52	38		69	68		
1898 год	1297	1252	2549	84	76	17		23	36		
1899 год	1326	1288	2614	74	64	36		47	45		
1900 год	1349	1297	2646	88	67	25		38	35		
1901 год	1393	1359	2752	79	83	28		28	31		
1902 год	1416	1375	2791	75	75	20		44	47		1
1903 год	1418	1389	2807	70	71	23		39	34		
1904 год											

Смотрел Селецкий Благочинный (подпись)

ных разважанняў, у тым ліку і сучасных. Праз прызму сухіх статыстычных дадзеных, сённяшні чалавек шмат чаго можа пабачыць у адносна недалёкім мінулым таго раёну, дзе ён нарадзіўся. Статыстыка – штука сур'ёзная.

Вельмі вялікі штуршок для мясцовасці дало заснаванне ў 1863 г. ў Чарнякове народнага вучылішча (іл.4), што таксама было звязана з царквою. Коратка кажучы, каб не было царквы ў Чарнякове, не было бы і мясцовага адукацыйнага цэнтра. Гэта факт!

Наканец, толькі кароткі погляд на склад насельніцтва Чарнякова ў 1904 г. Ён дае адказ на пытанне, якім важным зместам была надзелена гэтая невялічкая вёсачка вакол царквы, пабудаванай на ўскрайку Кобрынскай пушчы (іл. 5).

Исповедная ведомость Черняковской

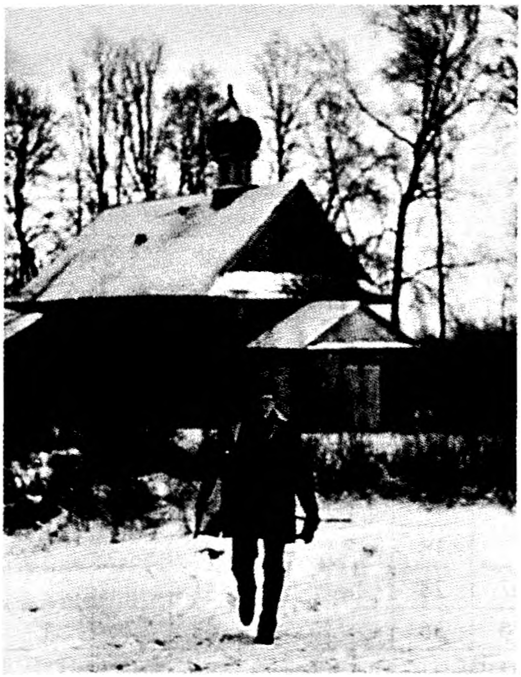

Іл. 6. Чарнякоўская зачыненная царква з крыжам на гонтавым даху (здымак 1970 года)

Свято-Николаевской церкви за 1904 г.

Село Черняково:

Духовного ведомства:

1. *Священник* Адам Игнатьевич Соботковский - 67 лет;
2. *Жена его* Елена Генриета Иоановна - 64 года;
3. *Дочь их*: Наталия - 23 года.
4. *Псаломщик* Василий Андреевич Матвеевский - 52 года;
5. *Жена его* Мария Петровна - 43 года;
6. *Сын их* Сергий - 23 года.
7. *Учитель Черняковского народного училища* Антоний Данилович Романовский 47 лет;
8. *Жена его* Февросия Амвросиевна - 43 года;
9. *Дети их*: Александр - 20лет;
10. Иоанн - 18 лет;
11. Николай - 11 лет;
12. Амвросий - 6 лет;
13. Даниил - 3 года;
14. Анна - 16 лет;
15. Евгения - 13 лет;
16. Ольга - 8 лет.
17. *Черняковский Волостной писарь* Александр Косьмич Бобрик - 44 года;
18. *Жена его* Софья Ильична - 34 года;
19. *дочь их* Надежда - 13 лет.
20. *Учитель Ястребльской Церковно-приходской школы* Иустин Григориевич Долгун - 31 год;
21. *Жена его* Доминика Ивановна - 28 лет;
22. *Дети их*: Николай - 6 лет;
23. Анна - 4 года.
24. *Учитель Ставковской Церковно-приходской школы* Эмелиан Григориевич Босько - 21 год.
25. *Учитель Борковской народной школы* Илья Лаврентиевич Бубен - 20 лет
26. *Учитель Судиловичской школы граммоты* Харитон Иванович Додоха - 22 года;
27. *Жена его* Ксения Созонтиевна - 20 лет.

Пасля варварскага закрыцця царквы

Іл. 7. Стары крыж з Чарнякоўскай царквы

Іл.8. Ліпень 1989 года. Усталяванне новага купала на Чарнякоўскай царкве

ў 1960-я гады здавалася, што так будзе назаўсёды. Але крыж, які з часам зваліўся з падгніўшага купала, не пажадаў падаць на зямлю, а перавярнуўся, як у той час перавярнуліся адвечныя традыцыі грамадства, і убіўся ў гонтавы дах царквы (іл. 6). Ніхто не ведаў, што гэта можа значыць – людзі толькі моўчкі пераглядываліся.

У ліпені 1989 г. новы купал заняў сваё месца на абноўленай царкве (іл. 7). Не вер пасля гэтага ў цуд! Сёння ў апусцеўшым Чарнякове ніхто не жыве, але царква адкрытая. І хто ведае, можа як і 300 гадоў таму назад, ізноў ўсё пойдзе па новаму гістарычнаму кругу. Ніхто гэтага сёння не скажа, як і ў 1970 годзе ніхто не мог нічога сказаць пра царкву.

Анатоль ГЛАДЫШЧУК

Profesor Anatol Hładyszczuk jest wykładowcą Uniwersytetu Technicznego w Brześciu, autorem trzytomowego dzieła "Замок Берестейский" (2017-2018)

Śpiewa chór im. A. Raszczyńskiego z Mińska pod dyrekcją Hanny Douhapołowej; foto A. Hładyszczuka

POMNIK SEJMU BIELSKIEGO ODSŁONIĘTY

Po kilkuletnich staraniach, 21 maja b.r., w ramach „Prologu", został odsłonięty pomnik Wielkiego Sejmu Bielskiego, który odbył się w naszym mieście w maju – lipcu 1564 r. Rzeźba, wykonana z drewna dębowego, pochodzącego ze wsi Dubiażyn, stanęła w Parku Królowej Heleny, nieopodal Sz. P. nr 3 im. Jarosława Kostycewicza i LO z BJN im. B. Taraszkiewicza.

Prace nad pomnikiem rozpoczęły się jeszcze w 2014 r., roku uroczystych obchodów 450 – lecia sejmu. Koncepcja monumentu została wypracowana przez pomysłodawcę Doroteusza Fionika i artystę – rzeźbiarza Anatola Turkowa z Kamieńca. Trudu ustawienia pomnika podjął się Roman Karpiński ze swą firmą.

Pomnik sejmu wspólnie odsłonili: burmistrz Jarosław Borowski, Anatol Turkow i Doroteusz Fionik, który wcielił się w postać Jerzego Chodkiewicza, starosty bielskiego z czasów sejmu. Asystował przy tym także wojewoda podlaski Wasil Tyszkiewicz, w roli którego wystąpił muzyk i poeta Roman Arłou. Śpiewami z epoki renesansu uroczystość uświetnił chór im. A. Raszczyńskiego z Mińska, który wystąpił także w Bielskim Domu Kultury, podczas uroczystego koncertu i dyskusji panelowej.